БІЗНЕС ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

УДК 330.46

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.27>

Бакурова А.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри системного аналізу та обчислювальної математики,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Діденко А.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
Класичний приватний університет

ІНФОРМАЦІЙНА ПРОЗОРИСТЬ ФІНАНСОВО-РИНКОВОГО СТАНУ
ПРИВАТНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У статті розглядається питання впливу інформаційної прозорості щодо фінансово-економічного та ринкового становища закладів вищої освіти на поліпшення стану приватної вищої освіти в Україні. Розглянуто динаміку показників ліквідності, платоспроможності, рентабельності, ділової активності, ринкову частку компаній, її місце у відповідній сфері, динаміку росту у порівнянні з конкурентами та сформованих на їх основі показників фінансового та ринкового скорингу за даними окремих приватних закладів вищої освіти Запорізької області, що надані Аналітичною компанією YouControl. Зазначено про необхідність реалізації принципів інформаційної прозорості в частині обов'язкового розкриття фінансових та ринкових позицій закладів освіти з метою мінімізації ризиків взаємодії між зацікавленими сторонами. Запропоновано заходи для підвищення рівня довіри та зацікавленості стейкхолдерів у діяльності приватної вищої освіти в Україні.

Ключові слова: інформаційна прозорість, заклад вищої освіти, ринковий скоринг, фінансовий скоринг, фінансово-ринковий стан.

INFORMATION TRANSPARENCY OF THE FINANCIAL AND MARKET STATE
OF PRIVATE EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Bakurova Anna

National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

Didenko Anastasiia

Classic Private University

Private higher education institutions in Ukraine are an integral part of the higher education system in Ukraine. However, recently the total number of these institutions and, accordingly, higher education seekers in them is gradually decreasing. That is, the current state of private higher education in Ukraine indicates the need for its improvement. The article considers the issue of the impact of information transparency on the financial, economic and market position of higher education institutions on the improvement of private higher education in Ukraine. The aim is to identify competitive advantages based on a comparative analysis of individual private higher education institutions in the Zaporizhzhia region in terms of financial and market scoring. This data was provided by the analytical company «YouControl». The article considers the dynamics of indicators of liquidity, solvency, profitability, business activity and the indicator of financial scoring formed on their basis. The article considers the dynamics of indicators of market share, share on the submarket, the company's place in the sector, in the market, in the submarket and the indicator of market scoring formed on their basis. These indicators are considered according to the data of some private higher education institutions of the Zaporizhzhia region. It is noted about the need to implement the principles of information transparency in terms of mandatory disclosure of financial and market positions of educational institutions. This approach will help minimize the risks of stakeholder interaction. Measures to increase the level of trust and interest of stakeholders in the activities of private higher education in Ukraine are proposed. Among these measures are introduced to increase the responsibility for compliance with the requirements of publication of relevant information by higher educational institutions. Secondly, to place on their sites the key indicators of the financial condition and market position of the higher education institution, this will allow assessing how they correlate with modern rankings.

Keywords: information transparency, university, market scoring, financial scoring, financial and market condition.

Постановка проблеми. Сучасні заклади вищої освіти (ЗВО) – це суб'єкти господарювання, що надають освітні послуги в ринкових умовах, тому приймаючи рішення щодо вибору ЗВО як освітньої чи господарської

платформи доречно враховувати, окрім дотримання освітніх стандартів та вимог Міністерства освіти і науки України, їх фінансово-економічне та ринкове становище. Адже пролонгація ліцензійних та акредитаційних доку-

ментів не позбавляє ризику банкрутства суб'єкта господарювання, що в умовах трансформації системи вищої освіти в Україні та скорочення обсягу вступників цілком реально. Інформаційна прозорість щодо фінансово-економічного та ринкового становища ЗВО є значним інструментом досягнення цілей суб'єкта в інформаційному середовищі та впливає на ефективність прийняття управлінських рішень, загалом покращує діловий клімат [1; 2]. Приватні заклади вищої освіти в Україні входять до базової структури системи вищої освіти – у 2019/2020 рр. їх кількість становила 18,6% від загальної чисельності ЗВО, проте останнім часом вона поступово зменшується з 176 (у 2010/2011 рр.) до 115 закладів (у 2019/2020 рр.). В приватних закладах навчається 8,5% від загальної чисельності здобувачів вищої освіти [3], тобто сучасний стан приватної вищої освіти в Україні свідчить про необхідність її удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість інформаційної прозорості для ЗВО розглядається в працях багатьох науковців, зокрема Jongbloed B. [4], Гончаренко Ю. [5], Ревенко О. [6], Черевко О. [7] та багато інших. У контексті реформування освіти питання щодо інформаційної прозорості цієї сфери стають актуальними. Про важливість інформаційної прозорості як складової формування іміджу ЗВО, який впливає на вступні кампанії зазначається у роботі [6]. У роботі [8] наголошується на необхідності пошуку нових джерел фінансування в умовах зменшення контингенту студентів та зазначається про важливість трансформації моделі фінансування приватної вищої освіти на основі приватно-державного партнерства. У роботі [4] зазначають про важливість для ЗВО збільшення соціальної, академічної, а також фінансової відповідальності перед здобувачами вищої освіти та суспільством в цілому, а головну мету прозорості вищої освіти вбачають у збільшенні довіри суспільства до цієї сфери та підвищенні якості освіти.

До невирішених раніше частин загальної проблеми відносимо питання про те, як інформаційна прозорість щодо фінансово-економічного та ринкового становища ЗВО зможе посприяти удосконаленню приватної вищої освіти в Україні та покращити її сучасний стан.

Формулювання цілей статті. Метою є виявлення конкурентних переваг на основі порівняльного аналізу окремих приватних ЗВО Запорізької області за показниками фінансового та ринкового скорингів, що надані Аналітичною компанією YouControl.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на сьогодні, за даними публічних джерел, до ЗВО України висуваються вимоги до оприлюднення даних їх фінансово-економічного стану, проте зазначені вимоги щодо фінансової відкритості виконуються лише частково і не всіма закладами. Це підтверджують дані результатів моніторингу прозорості національних ЗВО та рейтинг інформаційної відкритості сайтів ЗВО України. Зважаючи на складну ситуацію в країні та світі загалом, нові умови господарювання повинні враховувати необхідність оприлюднення даних фінансово-економічного стану ЗВО на їх сайтах з метою реалізації принципу інформаційної прозорості в частині відкритості ключових даних господарської діяльності.

Наразі є можливість скористатися даними Аналітичної компанії YouControl [9] з бізнес розвідки. Компанія розробила авторський підхід до проведення фінансового

та ринкового скорингу з метою здійснення бізнес-розвідки щодо юридичних та фізичних осіб. Такий підхід значно спрощує оцінювання потенційного контрагента та може стати корисним для стейкхолдерів ЗВО.

Фінансовий скоринг передбачає використання 10 індикаторів, що характеризують ліквідність, платоспроможність, рентабельність та ділову активність суб'єктів, які у сукупності визначають фінансову стійкість компанії. Діапазон варіації цього показника знаходиться у межах від 1 до 4, де 1 – це мінімальна фінансова стійкість, а 4 – максимальна фінансова стійкість. Дослідження цього показника у динаміці дає змогу оцінювати вірогідність банкрутства компанії.

Тоді як ринковий скоринг за обраними показниками характеризує ринковий потенціал суб'єкта, значення якого змінюється від 1 до 4.

Розглянемо динаміку показників за даними окремих ЗВО Запорізької області. За даними табл. 1, 2 видно, що ПАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій» має середній рівень ймовірності настання несприятливих фінансових наслідків, тобто задовільний рівень фінансової стійкості. Нормативи ліквідності протягом досліджуваного періоду не виконуються, проте за показником фінансової автономії – виконуються. Прибутковість у 2019 р. незначна але позитивна. За ринковими даними ЗВО має достатній ринковий потенціал, за умови активного розвитку може увійти до кола лідерів.

Таблиця 1

**Фінансовий скоринг
ПАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій» [9]**

Найменування показника	2015	2016	2017	2018	2019
Індекс фінансового скорингу [1:4]	2,1	2,1	1,9	1,8	2,3
Поточна ліквідність, % (норма 100)	30,2	94	119	106,8	186,9
Абсолютна ліквідність (норма 20), %	10,7	33,9	5,6	5	4,6
Коефіцієнт автономії (норма 50), %	83,9	91,9	90,7	90,3	90,6
Рентабельність активів, %	1,2	0,8	-4,1	-3,2	0,6
Рентабельність обігових коштів, %	25	9,8	-37,3	-30,9	3,9
Чиста маржа, %	4,5	2,7	-14,6	-11,5	1,9
Рентабельність сумарних активів, %	1,5	0,9	-4,2	-3,2	0,6
Оборотність активів	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Оборотність робочого капіталу	-2,1	-4,6	44,7	21,9	6,4
Оборотність дебіторської заборгованості	7,3	8,3	4,9	3,4	2,8

Рівень фінансової стійкості ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу» (табл. 3, 4) також задовільний, за досліджуваній період з достатнього рівня знизився до задовільного. Показники ліквідності надмірні, проте, стрімко знижуються. Показники прибутковості демонструють від'ємне значення. Незважаючи на це, ринкові позиції за останні два роки зросли з добрих на кращі. Цей ЗВО можна вважати лідером сектору ринку.

Таблиця 2

Ринковий скоринг
ПАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій» [9]

Найменування показника	2015	2016	2017	2018	2019
Ринковий скоринг [1:4]	2,9	3	2,9	2,9	3,1
Частка у секторі	0,58	0,44	0,34	0,24	0,2
Частка ринку	0,58	0,44	0,34	0,24	0,2
Частка на субринку	3,29	3,37	3,25	2,71	2,29
Місце компанії в секторі	33	37	46	63	68
Місце компанії на ринку	33	37	46	63	68
Місце компанії на субринку	7	9	9	9	9

Таблиця 3

Фінансовий скоринг
ТОВ «Бердянський університет
менеджменту і бізнесу» [9]

Найменування показника	2015	2016	2017	2018	2019
Індекс фінансового скорингу [1:4]	2,9	2,3	2,3	2,6	2,4
Поточна ліквідність, % (норма 100)	2 086,0	5 214,3	1 501,0	787,4	282,1
Абсолютна ліквідність (норма 20), %	911,6	2 671,4	441	164,6	88,3
Коефіцієнт автономії (норма 50), %	98,6	99,3	98,1	96,6	93,8
Рентабельність активів, %	1,4	7,2	-17,5	-2,9	-17,3
Рентабельність обігових коштів, %	4,7	19,9	-60,5	-10,7	-99,2
Чиста маржа, %	0,8	4,7	-11,7	-1,8	-8,3
Рентабельність сумарних активів, %	1,7	8,8	-16,5	-1,7	-15,7
Оборотність активів	1,9	0,6	1,4	1,6	1,9
Оборотність робочого капіталу	6,7	4,8	4,4	6,2	10,8
Оборотність дебіторської заборгованості	17,3	12,3	10	10,8	20,2

Таблиця 4

Ринковий скоринг
ТОВ «Бердянський університет
менеджменту і бізнесу» [9]

Ринковий скоринг	3	3	2,8	3,2	3,4
Частка у секторі	0,55	0,36	0,24	0,19	0,18
Частка ринку	0,55	0,36	0,24	0,19	0,18
Частка на субринку	3,16	2,75	2,27	2,12	2,02
Місце компанії в секторі	35	46	63	74	77
Місце компанії на ринку	35	46	63	74	77
Місце компанії на субринку	9	11	12	12	10

Фінансовий стан ТОВ «Комп'ютерна академія Шаг Запоріжжя» (табл. 5, 6) покращується протягом досліджуваного періоду, рівень фінансової стійкості підвищився із задовільного до доброго за рахунок зростання показників дохідності. Але у 2019 р. приріст прибутку значно знизився. Втім, показники ліквідності також стрімко знизилися та є нижчими за нормативне зна-

чення, також має від'ємне значення коефіцієнт автономії та оборотність робочого капіталу. За даними ринкового скорингу заклад є у лідерах, проте, заклад замалий та вузьконаправлений, щоб мати більш диверсифікований бізнес та претендувати на велику ринкову частку.

Таблиця 5

Фінансовий скоринг
ТОВ «Комп'ютерна академія шаг Запоріжжя» [9]

Найменування показника	2017	2018	2019
Індекс фінансового скорингу [1:4]	1,7	2,2	2,6
Поточна ліквідність, % (норма 100)	144,7	104,1	38,2
Абсолютна ліквідність (норма 20), %	2	91,3	1,9
Коефіцієнт автономії (норма 50), %	47,7	14	-23,5
Рентабельність активів, %	157,5	-8	200
Рентабельність обігових коштів, %	-208	-9	423,5
Чиста маржа, %	-67,4	-5	14,4
Рентабельність сумарних активів, %	-157,5	-8	200
Оборотність активів	1,2	2,2	4,6
Оборотність робочого капіталу	2,3	22,2	-47,8
Оборотність дебіторської заборгованості	3,8	28,4	27,7

Таблиця 6

Ринковий скоринг
ТОВ «Комп'ютерна академія шаг Запоріжжя» [9]

Найменування показника	2018	2019
Ринковий скоринг	4	4
Частка у секторі	0,07	0,1
Частка ринку	0,07	0,1
Частка на субринку	0,17	0,26
Місце компанії в секторі	296	132
Місце компанії на ринку	296	132
Місце компанії на субринку	156	37

Фінансова стійкість дочірнього підприємства «Запорізький навчально-курсний комбінат» Державного публічного акціонерного товариства «Будівельна компанія «Укрбуд» (табл. 7, 8) зростає протягом досліджуваного періоду. Запас фінансової міцності достатній. Ліквідність та фінансова автономія вище норми, проте, рівень їх показників поступово знижується. Показники прибутковості позитивні, проте нестабільні у часі, але зростають помірно. За даними ринку заклад є у лідерах, ринкові частки зростають та місце у секторі покращується, проте за розмірами активів заклад є невеликим, не може претендувати на диверсифікацію бізнесу і подальше зростання ринкових позицій.

Таблиця 7

Фінансовий скоринг дочірнє підприємство
«Запорізький навчально-курсний комбінат»
ДПАТ «Будівельна компанія «Укрбуд» [9]

Найменування показника	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Індекс фінансового скорингу [1:4]	3,2	3,2	3,2	3,3	3,4
Поточна ліквідність, % (норма 100)	223,3	219,4	215,7	152,1	163
Абсолютна ліквідність (норма 20), %	177,6	153,2	157	94,8	110,4

Продовження Таблиці 7

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт автономії (норма 50), %	60,9	62,3	61,6	52,9	53,3
Рентабельність активів, %	13,1	9,7	14	11,7	11,8
Рентабельність обігових коштів, %	15	11,7	16,9	16,3	15,5
Чиста маржа, %	8,5	4,7	5,4	4	3,4
Рентабельність сумарних активів, %	15,9	11,8	17	14,2	14,4
Оборотність активів	1,6	2	2,8	3,2	3,6
Оборотність робочого капіталу	3,5	4,4	6,3	9,3	13,4
Оборотність дебіторської заборгованості	17	24,4	26	25,9	26,6

Таблиця 8

**Ринковий скоринг дочірнє підприємство
«Запорізький навчально-курсний комбінат»
ДП «Будівельна компанія «Укрбуд» [9]**

Найменування показника	2015	2016	2017	2018	2019
Ринковий скоринг	3,4	3,8	3,8	3,8	3,8
Частка у секторі	0,11	0,1	0,12	0,12	0,12
Частка ринку	0,11	0,1	0,12	0,12	0,12
Частка на субринку	0,24	0,28	0,35	0,28	0,31
Місце компанії в секторі	172	187	163	139	107
Місце компанії на ринку	172	187	163	139	107
Місце компанії на субринку	77	79	70	52	27

Розглянемо окремо динаміку показників фінансового та ринкового скорингу за даними цих самих приватних ЗВО Запорізької області (табл. 9).

Індекси скорингу використовуються для порівняння конкурентів на ринку України, вони є нечутливими до змін у галузі. За даними таблиці 9 можна стверджувати, що Запорізький навчально-курсний комбінат УкрБуд має найбільш стійкі позиції на ринку (ринковий скоринг) відносно інших протягом 2015–2017 років, але в 2018–2019 роках його випереджає КА «Шаг». Найменш вигідна позиція на ринку серед ЗВО протягом того ж періоду у ЗІЕІТ, окрім 2017 року, коли він випереджає Бердянський університет менеджменту і бізнесу на 0,1.

Таблиця 9

**Порівняння ЗВО за типом скорингу
у 2015–2019 роках**

Назва ЗВО	Тип скорингу	2015	2016	2017	2018	2019
ЗІЕІТ	фінансовий	2,1	2,1	1,9	1,8	2,3
	ринковий	2,9	3,0	2,9	2,9	3,1
Бердянський університет менеджменту і бізнесу	фінансовий	2,9	2,3	2,3	2,6	2,4
	ринковий	3,0	3,0	2,8	3,2	3,4
КА «Шаг»	фінансовий			1,7	2,2	2,6
	ринковий				4,0	4,0
Запорізький навчально-курсний комбінат УкрБуд	фінансовий	3,2	3,2	3,2	3,3	3,4
	ринковий	3,4	3,8	3,8	3,8	3,8

За фінансовим скорингом протягом 2015–2017 років стійко лідирує Запорізький навчально-курсний комбінат УкрБуд, що свідчить про його фінансову стійкість. Найнижче значення цього показника має КА «Шаг» у 2017 році, але змінює ситуацію на краще в 2019 році і виходить на друге місце. За цим показником ЗІЕІТ стійко займає найнижче місце протягом всього періоду.

Висновки. Вважаємо, що для сучасних стейкхолдерів закладів освіти вкрай необхідним є реалізація принципів інформаційної прозорості в частині обов'язкового розкриття фінансових та ринкових позицій закладів освіти з метою мінімізації ризиків взаємодії між зацікавленими сторонами. Тому пропонується: підвищити відповідальність за виконання вимог оприлюднення закладами освіти цієї інформації; розміщувати на власних сайтах ключові показники фінансового стану, ринкові позиції, – що дасть змогу оцінити наскільки вони корелюють із сучасними рейтингами, встановити відповідний рівень довіри до їхніх послуг та підвищити рівень зацікавленості стейкхолдерів. У свою чергу це дозволить оцінювати ЗВО щодо можливих інвестицій та потенційної співпраці як з боку великих компаній, так і приватних осіб при виборі закладу освіти для навчання.

Список використаних джерел:

1. Kucheroва Н., Didenko А., Kravets О. Modeling information transparency of economic entities under uncertainty. In *2019 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019)*. Atlantis Press. 2019. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/mdsmes-19/125919215>: (дата звернення: 17.12.2020).
2. Kucheroва Н., Didenko А., Kravets О., Honcharenko Y., Uchitel A. Scenario forecasting information transparency of subjects' under uncertainty and development of the knowledge economy. *CEUR Workshop Proceedings*. 2020. Vol. 2713. Pp. 81–106. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-2713/> (дата звернення: 07.12.2020).
3. Державна служба статистики. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.12.2020).
4. Jongbloed B., Vossensteyn H., van Vught F., Westerheijden D.F. Transparency in higher education: the emergence of a new perspective on higher education governance. In *European higher education area: The impact of past and future policies*. 2018. P. 441–454.
5. Гончаренко Ю.В. Дослідження інформаційної прозорості як економічної категорії з метою оптимізації її рівня. *Actual Problems of Economics*. 2019. № 11 (221). С. 34–42.
6. Ревенко О.В., Ревенко Т.В. Прозорість інформації у процедурах внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. *Теорія та практика державного управління*. 2019. № 3(66). С. 54–60.
7. Черевко О.В., Радзіховська Ю.М. Вплив інформаційної прозорості ВНЗ на їхню економічну безпеку. *Вчені записки університету КРОК. Серія: Економіка*. 2016. № 44. С. 144–152.

8. Прохор І.П. Тенденції в управлінні приватною вищою освітою України в умовах Європейської інтеграції : автореферат дис. ... к.пед.н. ; 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. Київ, 2015. С. 23.
9. YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/> (дата звернення: 27.12.2020).

References:

1. Kucheroва H., Didenko A., Kravets O. (2019) Modeling information transparency of economic entities under uncertainty. In *2019 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES2019)*. Atlantis Press. Available at: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/mdsmes-19/125919215/> (accessed 17 December 2020).
2. Kucheroва H., Didenko A., Kravets O., Honcharenko Y., Uchitel A. (2020) Scenario forecasting information transparency of subjects' under uncertainty and development of the knowledge economy. *CEUR Workshop Proceedings*, vol. 2713, pp. 81–106. Available at: <http://ceur-ws.org/Vol-2713/> (accessed 07 December 2020).
3. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 30 December 2020).
4. Jongbloed B., Vossensteyn H., van Vught F., Westerheijden D.F. (2018) Transparency in higher education: the emergence of a new perspective on higher education governance. In *European higher education area: The impact of past and future policies*, pp. 441–454.
5. Honcharenko Y.V. (2019) Having analyzed the information transparency as an economic category in order to optimize its level [Doslidzhennia informatsiinoi prozorosti yak ekonomichnoi katehorii z metoiu optymizatsii yii rivnia]. *Actual Problems of Economics*, vol. 11 (221), pp. 34–42. (in Ukrainian)
6. Revenko O.V., Revenko T.V. (2019) Prozorist Informatsii U Protsedurakh Vnutrishnoho Zabezpechennia Yakosti Vyshchoi Osvity [Transparency of information in internal quality procedures in higher education]. *Theory and Practice of Public Administration*, vol. 3, no. 66, pp. 54–60. (in Ukrainian)
7. Cherevko O.V., Radzikhovska Yu.M. (2016) Impact of information transparency of HEIs on their economic security [Vplyv informatsiinoi prozorosti VNZ na yikhniu ekonomichnu bezpeku]. *Scientific Notes of «KROK» University. Economic Sciences*, vol. 44, pp. 144–152. (in Ukrainian)
8. Prokhor I. (2015) Tendencies in the management of private higher education in Ukraine in terms of European integration [Tendentsii v upravlinni pryvatnoiu vyshchoiu osvitoiu Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii]. Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.06 – the theory and methods of management of education. Kyiv, p. 23. (in Ukrainian)
9. YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/> (accessed 27 December 2020).

E-mail: naya@i.ua